

Ižanga

Nuo 2002 metų, kuomet buvo minimas Ignoto Domeikos 200-ųjų metų gimimo jubiliejus, susidomėjimas šio kilnaus žmogaus ir talentingo mokslininko asmenybe nemažėja. Ignotas Domeika – Vilniaus universiteto auklėtinis, studijavęs jame 1816–1822 m. Lietuvos mokslo visuomenė gerbia savo išymų tautietį. Minint jo 200-ųjų metų jubiliejų, 2002 09 10 Vilniuje, Aušros Vartų gatvėje esančiuose Bazilijonų vienuolyno vartuose, buvo atidengta Ignoto Domeikos atminimo plokštė.

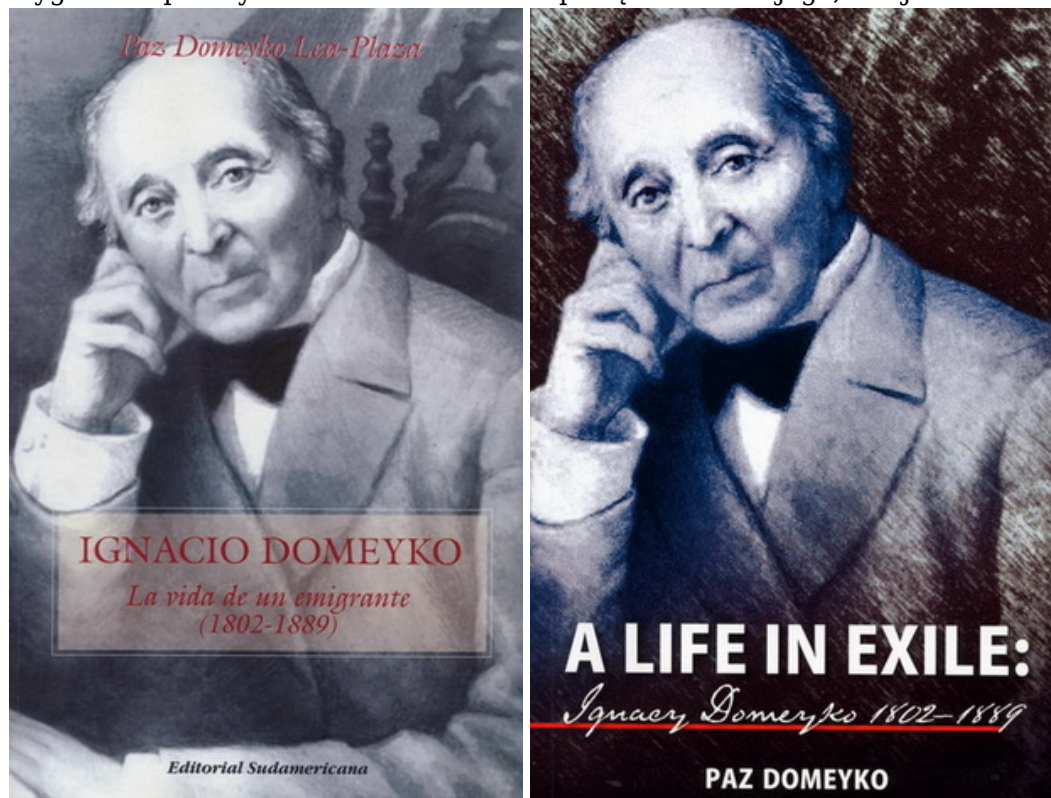
Atminimo plokštė Bazilijonų vienuolyno

vartuose Vilniuje (2002)

Naujus Domeikos biografijos puslapius atskleidžia 2005 m. Australijoje Paz Domeyko išleista knyga „Gyvenimas tremtyje: Ignotas Domeika 1802–1889“ [Paz Domeyko. *A Life in Exile: Ignacy Domeyko 1802–1889. Australia, 2005. 426 p.*]. Nuostabu, kad ši knyga pasirodė tuo laiku, kada minime 150 metų nuo Adomo Mickevičiaus gimimo. Juk šie du žmonės visą savo gyvenimą buvo patys artimiausi draugai. Domeika, greta Mickevičiaus, iškyla mums „... kaip vienas didžiųjų mūsų krašto žmonių, kuriuos davė Lietuvai XIX amžius“.

Paz Domeyko yra Ignoto Domeikos proanūkė (Kazimiero sūnaus Chuano duktė), gyvena Sidnėjuje. Ji dalyvavo 2002 m. Vilniuje vykusioje jubiliejinėje Ignoto Domeikos konferencijoje, nuolat palaiko ryšius su Lietuvos Ignoto Domeikos draugija^[1]. Paz Domeyko, pasišventusi savo šlovingojo prosenelio

atminčiai, maloniai leido pristatyti jos knygą Lietuvos visuomenei^[2]. Paminėtina, kad pirmiausia ši knyga buvo parašyta ir išleista 2002 m. ispanų kalba Santjage, Čilėje.

Paz Domeyko knygos „Ignotas Domeika. Gyvenimas tremtyje“ (2002 m. Čilė, 2005 m. Australija)

Ižymieji lietuviai pasaulyje

2005 m. gruodžio 9 d. Lietuvos Ignoto Domeikos draugija ir Lietuvos mokslų akademijos Mokslininkų rūmai minimą Paz Domeyko knygą pristatė įdomiame renginyje „Lietuviai pasaulyje“. Knyga pirmą kartą 2005 m. buvo pristatyta Kanberoje, Nacionalinėje bibliotekoje.

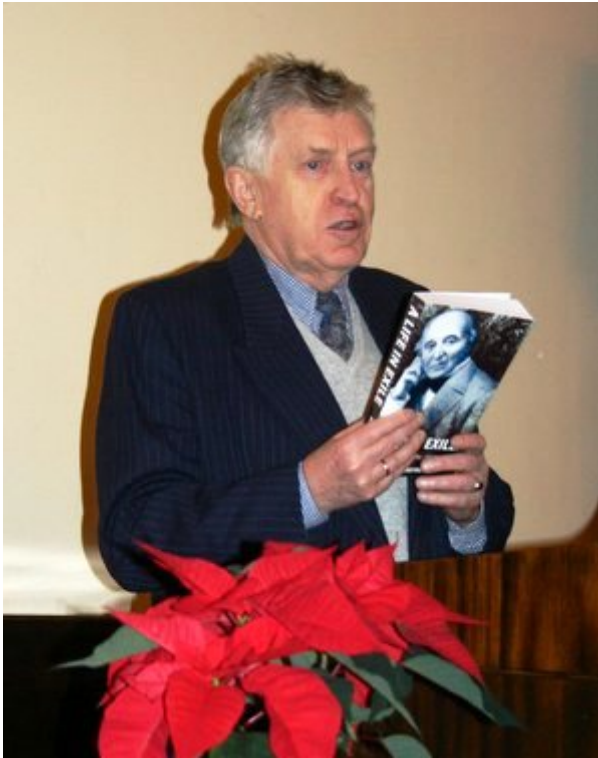
Paz

Domeyko knygos pristatyme Kanberoje, Nacionalinėje bibliotekoje; iš kairės: Čilės ambasadorius Fernando Schmidtas, Paz Domeyko, Lietuvos garbės konsulas Viktoras Šliteris, Ana Schmidt (2005 08 22)

Apie Ignatą Domeiką (1802–1889) pastaruoju laiku rašoma gana dažnai. Įdėmesnis skaitytojas žino, koks nepaprastai spalvingas ir įdomus buvo šio išymiojo mokslininko ir švietėjo, geologo ir mineralogo gyvenimas. Naujojoje biografinėje knygoje iškeliami tauriausi jo asmenybės bruožai – patriotizmas, altruizmas, tikėjimas. Knygos įvade autorė rašo:

„Jis gimė ir gyveno tuo laiku, kuris yra žinomas kaip Romantizmo amžius, ir jis buvo ištikimas šio amžiaus atstovas savo troškimuose ir veiksmuose. ... Jis buvo artimas daugelio žymiųjų to meto žmonių draugas, ypač didžiojo lenkų poeto Adomo Mickevičiaus“

Paz Domeyko. 2005, VIII. ^[3]

Algimantas Grigelis pristato Paz Domeyko knygą Lietuvos mokslų akademijoje (2005 12 09)

Mickevičių Zaosės dvarelis buvo Domeikų Nedzviadkos kaimynystėje. Ignotas nuo jaunumės turėjo pravardę – Žegota. Šį vardą įamžino Mickevičius savo pirmojoje poemoje „Vėlinės“. Minėjo jį ir vėlesniuose kūriniuose:

*„Žegotą pažinojau, bajorėlį jauną, -
Iš pistoleto kiškį, būdavo, nušauna.“*

Adomas Mickevičius. Ponas Tadas. II knyga. Pilis

Nuo jaunystės užsimezgusi, jų draugystė truko visą Ignoto gyvenimą, nes po Adomo Mickevičiaus mirties (1855 m.) Ignotas toliau rašė laiškus poeto sūnui Vladislovui Mickevičiui. Jų susirašinėjimas tęsėsi bemaž 50 metų. Paskutinį savo laišką Vladislovui Ignotas parašė 5 dienos iki mirties. Knygoje panaudoti Domeikų šeimos archyve saugomi Domeikos ir Mickevičiaus laišškai vienas kitam atverčia naujus jų biografijų puslapius. Juk Ignotas gyveno tremtyje, tiesa, laisvu noru. Jam taip svarbus buvo ryšys su gimtuoju kraštu. 1840 m. liepos 16 d. Ignotas rašo pusbroliui Laskovičiui:

„Tu neįsivaizduoji, kaip džiugu gauti naujienas iš namų. Aš jausčiausi sveikas ir tvirtas, jeigu gaučiau naujienas nors tris kartus metuose“ (PD 123).

Plati Domeikų giminė

Ignotas gimė ir augo Nedzviadkos dvarelyje taikos teisėjo Antano Ipolito Domeikos (1764–1809) ir Karolinos Ancutaitės (?–1832) šeimoje, auginusioje penkis vaikus. Kontrimai-Domeikos – bajorai nuo 1498 m.; šeimos herbas – „Danguel“. Seniausias žinomas giminės pradininkas minimas Simonas Domeika (1620–1682). Simono provaikaitis, Ignoto senelis Kazimieras Anupras Domeika (1725–1780) buvo vedęs Bogumilą Odachovską (1743–1775) ir susilaukė devynių vaikų. Tai jau buvo plati bajorų dvarininkų giminė, kai kurie buvo ir valstybės tarnyboje: Tadas – Mstislavlio kardininkas, Sitcų savininkas; Antanas Ipolitas – taikos teisėjas, Nedzviadkos savininkas; Motiejus – DLK Didžiojo valstybės antspaudo sekretorius, Gervėčių savininkas; Ignotas – Žybartauščinės savininkas; Leonas – Dzierkauščinės savininkas; Juozapas – Ozieranų savininkas; Joana, Mariana, Dionyzas mirė jauni. Antano Ipolito Domeikos duktė Marija Veržbovska buvo su vyru Dolmatauščinės savininkė. Beje, dvarų sodybos Domeikų buvo gyvenamos iki 1939 m., tačiau po II-jo pasaulinio karo, savininkams pasitraukus į užsienį arba buvus išstremtiems į Sibirą, ilgainiui beveik visų sodybų pastatai sunyko, liko tik dvarviečių parkų ir sodų žymės.

Paminklinis akmuo Ignoto Domeikos gimtinėje Didžiojoje Nedzviadkoje (2014)

Žybartauščiną valdė geologo Ignoto dėdė ir globėjas Ignotas su žmona. Po šio mirties dvaras buvo perduotas Ipolito sūnui Kazimierui Domeikai (1805–1883). Žybartauščinės dvare vėliau gyveno geologo Ignoto duktė Ana (1854–1917) su vyru, Kazimiero sūnumi Leonu (1844–1917); vaikų neturėjo. Dvare pas dukterį 1884 VIII–1888 IX gyveno iš Čilės atvykęs Ignotas Domeika; čia rašė savo prisiminimus, lankė Vilnių, Krokuvą. 1884 m. rudenį kelionėje po tėviškės giminės dvarus Ignotą lydėjo jo jaunystės draugas poetas Antanas Eduardas Odynečas (PD 359).

Dolmatauščina (Dobrynė) buvo Antano Gvalberto Veržbovskio (1796–1893) ir Antano Ipolito Domeikos dukters Marijos (?–1834) dvarelis; jame grįžę iš tremties kurį laiką gyveno filomatai Jonas Čečiota ir Tomas Zanas. Kadaisė šis kraštas buvo vadinamas Dobrynės žeme, čia gyveno narsūs šlėktos Dobryniskiai „...*papročius senuosius ištikimai laikę*“. Dobrynė ir jos žmonės aprašyti Adomo Mickevičiaus poemoje „Ponas Tadas“ (VI kn., *Šlėktų kaimas*).

Nedzviadka Malaja buvo greta Nedzviadkos, arba Didžiosios Nedzviadkos. Malają Nedzviadką valdė Antano Ipolito Domeikos sūnus Adomas Jonas Ksaveras Felicijonas (1799–1836), vedęs Juzefą Slizien (1811–1855). Nedzviadka Malaja stovėjo prie Ušos upės, kur vyko Adomo Mickevičiaus poemoje „Ponas Tadas“ aprašyta garsi dvikova „*per meškos kailį*“ tarp dviejų karštuolių Domeikos ir Domeikos, kurie susitaikė, tapo draugais ir dieveriais (IV kn., *Diplomatija ir medžioklė*).

Odynecas ir Domeika kelionėje po tėviškę

(1884)

Tuchanovičiai buvo dar vienas netolimas dvarelis, kuriame studijų metais vasarą Ignotas su draugais lankydavosi pas savo pusbrolių Mykolą. Jie mėgdavo susirinkti atokiame miške prie didžiulio riedulio, vadinamo „Filaretų akmeniu“. Tuchanovičiuose Adomas Mickevičius susipažino su Ignoto pussesere iš motinos pusės Marija Vereščiakaite, gražiąja Marile. Romantiška dviejų jaunuolių meilė aprašyta Mickevičiaus poemoje „Vėlinės“. Lemtis jų kelius perskyrė, tačiau jausmai išliko visą gyvenimą. Po kelerių metų, 1830-siais, Ignotas perduoda Marilei rožinį nuo Adomo, pašventintą Popiežiaus, ir ji šiam parašo apie savo svajones:

„Aš dažnai manau, kad aš matau Jus, girdžiu Jus, tačiau tai tik mano svajonių sapnai. Ach! Kad aš galėčiau dar kartą nepastebėta pamatyti Jus, aš niekuomet nieko daugiau neprašyčiau...“ (PD 23).

Filaretų akmuo

Tuchanovičių apylinkėse (2014)

Studijos Vilniuje ir Paryžiuje

1816 m. Ignotas įstoja į Vilniaus universiteto Gamtos fakultetą. 1817 m. spalio 1 d. Universiteto studentai įkuria Filomatų draugiją. 1819 m. Ignotas tampa jos nariu. Draugijos siela buvo Tomas Zanas ir Adomas Mickevičius. Vėliau buvo įkurta Filaretų draugija. Domeika išsimyli Sofiją Malevską. 1822 05 30 pateikia gynimui darbą magistro laipsniui įgyti. 1823 m. spalio 23 d. areštuojamas, įkalinamas Bazilijonų vienuolyne. Mickevičius čia rašo „Konradą Valenrodą“. 1824–1830 m. Ignotas „išstremtas“ iš Vilniaus, policijos priežiūroje ūkininkauja savo dėdės dvaruose Žybartaušcinoje ir Zapolėje. Panaikinus priežiūrą, 1830 m. trumpam nuvyksta į Varšuvą. Prasidėjus sukilimui, įstoja į generolo Dezidero Chlapovskio sukilėlių dalinį. 1831 m. vasarą, pralaimėjus mūšį prie Šiaulių, pasitraukia į Prūsiją.

Emigracijoje Europoje Domeika praleidžia šešerius metus. 1832 m. vasarą Ignotas Drezdene, bendrauja su Mickevičiumi, Odynečiu, Garčinskiu. 1832 m. rugpiūčio 1 d. Domeika ir Mickevičius atvyksta į Paryžių. 1837 m. Domeika baigia studijas *École Supérieure des Mines*. 1832–1834 m. Mickevičius rašo „Poną Tada“. Labai mažas draugų ratas: Domeika, Zaleskis, Vitvickis, Zanas (Tomo brolis) buvo pirmieji „Pono Tado“ klausytojai. Domeika padeda Mickevičiui ir savo dailia rašysena perrašinėja poemos rankraštį. 1834 m. liepą Ignotas gauna laišką:

„Rytoj mano vestuvės. Turi ateiti elegantiškai apsirėdęs. Užsidėk savo juodąją eilutę, ir su ta eilute turi ateiti ryte prieš devynias prie Volkovskių namo, iš kur mes eisime į apeigas. Niekam nieko nesakyk ir neveluok. Adomas“ (PD 49).

Adomas vedė Celiną, įžymiosios pianistės ir Bethoveno draugės Marijos Šymanovskos dukterį.

Liudininkais buvo tik Odynečas ir Domeika.

1837 m. vėlių rudenį, jau dirbdamas geologu Elzace, Ignotas gauna laišką iš savo profesoriaus Diufrenua apie chemijos ir mineralogijos mokytojo vietą Kokimbe, Čilėje. Ignotas jaučiasi atgimęs – Andai, tai rojus geologui. Jis visuomet norėjo keliauti. Jis nedelsdamas sutinka. Jam parašo Adomas Mickevičius:

„Mielasis Žegota, aš esu labai patenkintas, kad Tu pagaliau radai savo gyslą... Turbūt Tu atrasi geresnį [negu geležis] metalą... Ar žinai, kokias rūdas tau siūlo Amerika? ... Pasirūpink savimi, brangusis Žegota. Tavo Adomas“ (PD 52).

400 žmonių susirenka į atsisveikinimo vakarėlį, kurį Lafajetų rūmuose sukviečia kunigaikštis Adomas Čartoryskis. Ignotas ir Adomas pasižada pastoviai vienas kitam rašyti. Žinoma, jie negalvojo apie galutinį išsiskyrimą, tai buvo tik *„iki kito susitikimo“*. - Kada? Vienas Dievas žinojo...

Čilės Andų geologijos tyrimai

1838 m. sausio 31 d. Ignotas Domeika išvyksta į Čilę, šešeriems metams į La Sereną mokyti chemijos ir mineralogijos. Iki 1848 m., kuomet jis persikėlė į Santjagą, tai buvo produktyviausias jo – geologo ir kalnų inžinieriaus darbo laikotarpis. Jis per tris mėnesius išmoka ispanų kalbos, dėsto kalnakasybos licėjuje, parašo mineralogijos vadovėlius (1845), atostogų metu rengia ekspedicijas Anduose, tiria metalų rūdas savo laboratorijoje, susidomi Araukanijos indėnų likimu, rengia Čilės vyriausybei aukštojo mokslo sistemos reformų projektus. Ir labai daug rašo: apie mokslinių tyrimų rezultatus į Europos mokslo centrų žurnalus, apie gyvenimą ir veiklą Čilėje draugams, esantiems Europoje, o ypač – Adomui Mickevičiui ir Vladislovui Laskovičiui. Ilgisi savo krašto, veržiasi grįžti. Tačiau Mickevičius situaciją Europoje vertina žymiai blogiau. 1839 m. liepos mėnesį Domeika gauna jo laišką, su kuriuo galbūt prasidėjo Domeikos ir kaip rašytojo veikla:

„Aš patarčiau tau pasilikti Kokimbe iki tavo kantrybė išseks, arba iki naujos viltys iškils horizonte.

Rašyk apie savo keliones. Tu esi pirmasis iš mūsų tautiečių, kuris ėmėsi tokios kelionės, ir tu esi laiškų meistras. Tavo kelionių aprašymai būtų nepaprastai įdomūs. Aš daug galvoju apie mūsų mažą lietuvišką broliją^[4], ir kokie įdomūs būtų kelionių dienoraščiai iš Kinijos, Orenburgo (Sibiras), Amerikos. Niekas nežino, ko mes galime laukti ateityje...“ (PD 111).

Laiške, datuotame 1839 m. rugpiūčio 1 d., Adomas Mickevičius juokaudamas rašo:

„Kuomet turėsiu pinigų, aš norėčiau tave aplankyti, ta dingstimi aš nusipirkau bilietą loterijoje Vienoje. Rask man darbą Kokimbe, ir aš čia atvyksiu, su visa mano šeimyna. Jei tai neįmanoma, aš rasiu būdą, kaip tave pasiimti atgal.“ (PD 111).

1846 m. Domeika palieka La Sereną ir nori grįžti į Europą. Tačiau jis kviečiamas dar pasilikti, persikelti į Santjagą ir imtis universiteto reformos. 1848 m. spalio 23 d. Respublikos kongresas suteikia Domeikai Čilės garbės pilietybę. 1850 m. jis pasistato namą Santjage, Kueto priemestyje. Jo gyvenimas asketiškas. Po dienos darbų jis skambina Šopeną,

„kiekvieną vakarą skaito ispaniškai Kalderoną, angliškai Šekspyro dramas, Rasino tragedijas prancūziškai, Gėtės veikalus vokiškai“ (PD 221).

Viena aukščiausių Andų viršūnių – Llaimos vulkanas (2005)

1846 m. Domeika jau turi sukaupęs daug geologinių duomenų apie Andų Kordiljerus. Jis rašo turbūt vieną iš savo svarbiausių mokslo darbų „*Memuarai apie Čilės geologinę sandarą*“, kurį paskelbia Paryžiaus Kalnakasybos mokyklos (*École Supérieure des Mines*) žurnale (1846). Jis iškelia prielaidą apie tektoninio faktoriaus įtaką Andų Kordiljerų susidarymui:

„Tout annonce que le principal mouvement qui survint à l'époque de la formation des Andes arriva du côté de l'Ouest, c'est-à-dire du côté où une ligne d'escarpements qui marquent le rivage actuel de l'Océan depuis le cap Horn jusqu'aux montagnes Rocheuses, continue à se soulever d'une manière lente et à peine perceptible, au mugissement des bruits sonnerains et sous, l'influence des tremblements de terre répétés“ (1846, 414).^[5]

Ši prielaida, kad horizontalūs vakarų krypties tektoniniai judesiai formavo Andų kalnagūbrius, toli pralenkė savo laiką. Daugiau kaip po šimtmečio naujoji plokščių tektonikos teorija patvirtino Nazkos litosferinės plokštės egzistavimą Ramiojo vandenyno dugne į vakarus nuo Čilės krantų ir jos judėjimą rytų kryptimi, kas fundamentaliai veikė Andų geologinės sandaros ir metalogenijos raidą. 1878 m. savo ilgamečių tyrimų rezultatus Domeika apibendrina veikale (lenkų kalba) „*Žvilgsnis į Čilės Kordiljerus ir jų gelmėse slypinčias metalų rūdas*“, išleistą Krokuvoje (1878).

Taigi Domeikos idėjos apie tai, kad Čilės Andų geologinė sandara ir metalogenija buvo apspręstos tektoninių ir endogeninių faktorių, šiuolaikinių tyrimų duomenimis susilaukė pilno pripažinimo.

Šeimos sukūrimas

1850-siais Ignotui Domeikai – jau 48-eri. Jis – įžymus mokslininkas, švietėjas, visuomenės veikėjas, populiarius visoje šalyje, nes užstodavo paprastus kalnakasius, pagelbėjo Mapučių indėnams. Jis turi daugybę draugų Čilės mokslo bei visuomenės sluoksniuose. Tačiau jis dar neturi šeimos... Ir štai Domeika susitinka savo draugo generolo Aldunato dukterėčią, jaunutę merginą Enriketą. Jie skirti vienas kitam. Po penkerių mėnesių pažinties 1850 liepos 5-tąją įvyksta Domeikos vedybos. Birželyje jis rašo Mickevičiui:

„Aš negaliu paaiškinti Tau, neužgaudamas savo jausmų, visko, ką jaučia mano širdis. Užtenka pasakyti, kad Enriketa Sotomayor Guzman tapo manąja sužadėtine. Tai yra penkerių mėnesių

istorijos pradžia ir pabaiga. Už dviejų savaitių įvyks mūsų vedybos“ (PD 225).

Po keletos mėnesių - broliui Kazimierui:

„Aš ieškojau tokios moters, ir su Dievo pagalba aš ją radau, jauną, gražią ir gerą kaip angelą, kuri atsakė man meile ir ryžosi dalintis mano gera arba bloga dalia...“ (PD 227).

Enriketa Sotomayor Guzman (apie 1850)

Ignotas Domeika išgyveno Čilėje 46 metus, nuveikė joje didžius darbus. Jo gyvenimas ir veikla aprašyti geologijos istorikų, jo darbai ir rašiniai apie jį kruopščiai registruojami. Galiausiai mokslo istorijoje Domeika yra įvertintas kaip vienas pirmųjų Andų geologijos tyrinėtojų.

1884–1888 m. Domeika su sūnumis grįžta į Europą, lanko Paryžių, Romą, Vatikaną, Šventąją Žemę, Krokuvą, Vilnių. Tačiau didžiumą laiko praleidžia pas dukterį Žybartauščinoje, kur tvarko savo dienoraščius ir rašo atsiminimus.

Žybartauščinos dvarelis 19 a. pabaigoje

Laikas irgi nepasigailėjo šios atmintinos vietos, ir dabar iš gražaus Žybartauščinos dvaro pastato su žiemos sodu liko tik apleisti griuvėsiai ir pamatuose įmūrytas paminklinis akmuo su įrašu „1819 R. Ignacy Domeyko“. Tačiau Diatlavo rajono vadovai rūpinasi šios vietos išsaugojimu.

Akmens plokštė Žybartauščinės dvaro pastato pamate (1819)

1888 m. lapkritį Ignotas Domeika grįžo į Santjagą ir neužilgo ten 1889 m. sausio 23 d. mirė.

Akistata su tuo Vienatiniu

Plaukdamas per Atlantą, Ignotas Domeika parašo įstabų rašinį, savotišką ataskaitą, apibendrinančią visą jo gyvenimo kelią. Šis mažai žinomas dokumentas parašytas ispanų kalba, saugomas šeimos archyve Santjage. Jį pateikia Paz Domeyko cituojamoje knygoje:

„Potosi“ laivas. 1888 lapkričio 1.

„Penkiasdešimt metų prabėgo nuo to laiko, kuomet ankstų rytą per laukinę pūgą žmogus, išlikęs gyvas per uraganą, kuris sudaužė jo mylimosios tėvynės laivą, kirto Uspallatos^[6] aukštumas.

Didžiulis liūdesys suspaudė jo krūtinę; jo širdis vos plakė iš gailėsčio.

Bet greitai, kai tik jis nusileido į pirmąjį slėnį jo kelyje, dangus išsigiedrino, ir Pavasaris, nušviestas saulės iš Chacabuco^[7], apšvietė jo dvasią...

Atgavusi jėgas sudužusio laivo auka pasiekė Ramiojo vandenyno krantą ir tuomet pasuko į šiaurę. Maloningas likimas atvedė jį į ramų Serenos miestą.

Čia jis ėmėsi mokyklos suolo, paskirtas mokytis ir mokinti. Mokyti jaunos žmones, kurie atėjo pas jį studijuoti gamtos, kuri jį užkerėjo; dirbti gyventojams, kurie suteikė jam tokį kilniaširdišką vaišingumą.

Sudužusio laivo auka puikiai leidžia metus. Du kartus jis skersai išilgai išvaikščioja Čilę nuo viršaus iki apačios. Jis mato jos gausius turtus ir jos derlingas žemes. Jis perpranta turtingas šio krašto žemės gelmes. Jis kopia į aukščiausias Andų viršūnes ir nusileidžia į narsiujų Araukanų namus. Tačiau laimingas mirtingasis dar net nesvajoja apie jo laukiančią garbę ir privilegijas.

Padrąsintas tokios geros sėkmės, jis perkelia savo namus į Respublikos centrą, ir Senatas tuomet suteikia jam pilietybės liudijimą. Dievas dovanoja jam šeimą, o Universitetas savo garbingiausias pareigas, kokias gali užimti tik išmintingiausias ir doriausias Pietų Amerikos vyras.

Nauji horizontai atsiveria šiam laimingajam vyrui jo moksliniam darbe, naujos sritys jo veikloje, ir jo pareigos didėja.

Tačiau jo jėgos ėmė silpnėti, ir tas Vienatinis, kuris skaičiuoja dienas, atėjo jam pasakyti: Pakaks! Keleivi, tu viską padarei. Perleisk savo pastangas tiems, kurie yra stipresni kūnu ir entuziazmu. Tu turi nuvykti į Šventąją Žemę, padėkoti Viešpačiui už naudą, kurią gavai, ir padaryti tavo gyvenimo ataskaitą prie tavo Išganytojo kapo.

Tuomet tu mesi paskutinį žvilgsnį į savo nelaimingą gimtinę, kuri yra prievartaujama ir engiama, pamiršta tų tautų, kurios savo sūnų krauju daugiau kaip septynis šimtmečius gynėsi nuo invazijos neapkenčiamos azijatų galybės. Tu grąžinsi savo širdį ir žmogiškuosius palaikus kraštui, kuriame tu atradai savo antruosius namus.

Šitai užbaigia laimingo mirtingojo 50-ties metų gyvenimo ratą. Čia jam nieko neliko ką daryti, išskyrus tobulinti jo karščiausias maldas Visagaliui Viešpačiui, kad klestėtų jį įsūnijęs kraštas ir jo aukštoji lemtis tarp tautų.

Parašyta lapkričio 1 dieną 1888 metais laivo Potosi denyje, Atlanto vandenyne, 41,5 platumos ir 62-63 ilgumos“ (PD 410-412).

1889 sausio 25 d. Domeikos biografas Domingo Amunategui Solari Valparaiso laikraštyje „El Mercurio“ parašė tokius atsisveikinimo žodžius Don Ignacio Domeyko atminimui:

„Ponas Domeika buvo nenuilstantis darbininkas. Jis skelbėsi žodžiu ir plunksna. Jis parašė daugybę knygų ir išmokslino daugybę jaunosios kartos žmonių. **Jis buvo ištikimas mokslo apaštalas...**“ (PD 417).

Padėkos. Autorius dėkoja Paz Domeyko, Sidnėjus, Pablui Domeyko, Santjagas, Davidui Oldroydui, Sidnėjus, Andžėjui Paulo, Krokuva, už nuoširdų bendradarbiavimą ir paramą, tyrinėjant Ignoto Domeikos mokslinį palikimą.

Šaltiniai

Domeyko, Ignacy - „Araucania y sus habitantes“, Santiago, Imprenta Chilena. 1845.

Domeyko, Ignacy - „Elementos de Mineralogía“, Serena, Imprenta del Colegio. 1845.

Domeyko, Ignacy - „Mémoire sur la constitution géologique de Chili“, Annales des Mines, 1846, v. 9 (ser. 4), 365-540.

Domeyko, Ignacy - „Araukania i jej mieszkańcy“, Wilno, Nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1860.

Domeyko, Ignacy - „Rzut oka na Kordyliery Chilijskie i zawarte w ich łonie pokłady metaliczne“, Rozprawy i Sprawozdania Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Akademii Umiejętności w Krakowie, 1878, v. 5, 160-272.

Domeyko, Ignacy - „Moje podróże. Pamiętniki wygnańca“, przygotowała do druku E. H. Nieciowa, Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków, 1962-1963, vol. 1-3.

Domeyko, Ignacy - „Mis Viajes—Memorias de un Exiliado“, Santiago, Ediciones de la Universidad de Chile, 1978.

Domeyko, Ignacy - „Mano kelionės. Tremtinio atsiminimai“, Vilnius, Pradai, I t. 2002, II t. 2008.

Дамейка, Игнат - „Мае падарожжы“, Minsk, Беларускі кнігасбор, 2002.

Domeyko, Paz - „Ignotas Domeika - gyvas šeimos atmintyje“, Geologijos akiračiai, 2002, Nr. 2.

Domeyko Lea-Plaza, Paz - „Ignacio Domeyko la vida de un emigrante (1802-1889)“, Santiago, junio 2002.

Domeyko, Paz - „A Life in Exile : Ignacy Domeyko 1802-1889“, Australia, 2005.

Grigelis, Algimantas (red.) - „Ignotas Domeika 1802-1889. Gyvenimas, darbai ir indėlis į mokslą / Ignacy Domeyko 1802-1889. His life, works and cotribution to science“, Vilnius, Geologijos ir geografijos institutas, 2002.

Grigelis, Algimantas - „Ignacy Domeyko - an early investigator of Andean geology“, Episodes, Journal of International Geoscience, Beijing (China), Vol. 28, No. 4, 279-286.

Grigelis, Algimantas - „Nauji Ignoto Domeikos biografijos puslapiai“, Geologijos akiračiai, 2006, Nr. 1, 56-62.

Grigelis, Algimantas, Michno, Stanislovas - „Domeikų takais Gervėčiuose“, Geologijos akiračiai, 2004, Nr. 2, 40-47.

Ryn, Zdzisław Jan (Ed.) - „Ignacy Domeyko - Obywatel świata“, Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu

Jagiellońskiego. 2002.

Ryn, Zdzisław Jan - „Ignacy Domeyko - Kalendarium życia”, Polska Akademia Umiejętności, Kraków, 2006.

Ryn, Zdzisław Jan - „Ignacy Domeyko - Bibliografia”, Polska Akademia Umiejętności, Kraków, 2008.

Wójcik, Zbigniew - „Ignacy Domeyko. Litwa-Francja-Chile”, Warszawa and Wrocław, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 1995.

Iliustracijos iš Algimanto Grigelio archyvo

^[1] Lietuvos Ignoto Domeikos draugija 2005 m. gruodžio 9 d. suteikė Paz Domeyko Lea-Plaza (Sidnėjus, Australija) šios draugijos Garbės nario vardą.

^[2] Šis tekstas 2016-07-10 parengtas LMI svetainei pagal 2006 m. autoriaus publikaciją „Nauji Ignoto Domeikos biografijos puslapiai“, *Geologijos akiračiai*, Nr. 1.

^[3] Toliau cituojant nurodomi šios knygos puslapiai.

^[4] Originale „*small Lithuanian brotherhood*“. Mickevičius galvoja apie filomatus-filaretus, išstremtus iš Vilniaus caro valdžios. Manychiau, šiame pasakyme nėra kontroversijos tarp jų lietuviškos kilmės ir lenkiškumo dvasios.

^[5] „Visa tai reiškia, kad svarbiausias postūmis, kuris vyko Andų susidarymo metu, ėjo iš vakarų, t. y. iš tos pusės, kur stačių skardžių linija, žyminti dabartinį Ramiojo vandenyno krantą nuo Horno Rago iki Uolinių Kalnų, lėtai ir vos pastebimai kyla, lydima požeminių garsų ir veikiama pasikartojančių Žemės drebėjimų.“ - Vertė aut.

^[6] Uspallata - viena aukščiausių Andų vietovių pakeliui iš Argentinos į Čilę.

^[7] Chacabuco - kalva į šiaurę nuo Santjago, nuo kurios Ignotas pirmą kartą pamatė miestą 1844 m.

© Algimantas Grigelis. *Nuo Uspallatos aukštumų iki Andų šerdies*, 2016

